

OECD-gjennomsnittet

Av Jørn Rattsø, februar 2001

Lykken er å være på OECD-gjennomsnittet. Visstnok. Det er iallefall det store mål for norsk forskning.

Det er mange måter å argumentere for offentlige bevilgninger på. Og det er interessant å følge med på dansen rundt gullkalven. Norges Forskningsråd er en samling av landets fremste tenkende ekspertise. Hvordan argumenterer de for økte bevilgninger? Har kommunene noe å lære her?

På nettsidene til Norges Forskningsråd finner man strategiplanen. Det har vært en omfattende strategiprosess som har munnet ut i et hovedbudskap: 'På bakgrunn av de samfunnsmessige utfordringene bør den samlede FoU-innsatsen i Norge økes til OECD-gjennomsnittet de neste 5 årene.' De fleste leserne har sikkert allerede merket seg forskningsrådets mantra 'OECD-gjennomsnittet'. Og det er ikke hvilket som helst OECD-gjennomsnitt. Pengebruk per hode gir sjelden noe sterkt argument for mer penger i forhold til andre land, for vi er jo så rike. Derfor har forskningsrådet funnet en vri – hvor stor andel av nasjonalproduktet de enkelte land bruker på forskning.

Innen forskning har man beregnet gapet til 0.5 % av brutto nasjonalprodukt eller 5,5 milliarder over 1997-nivået. Forskningsrådets uttalelse til statsbudsjettet 2001 er logisk nok: 'Økt satsing på forskning – men ikke nærmere OECD-nivået'. Og man får andre til å si det. Når kongen leste opp trontalen sist, sa han: 'Forskningsinnsatsen vil bli styrket.. Målsetningen er at Norge kommer opp på gjennomsnittlig OECD-nivå i løpet av en 5-årsperiode.' Og andre sektorer tilpasser seg den nye retorikk. På regjeringen's ODIN-sider heter det f.eks. at 'utgiftene til utdanning i Norge er 6,8% av brutto nasjonalproduktet, gjennomsnittet for OECD-landene er 4,9%'.

Alt på OECD-gjennomsnittet?

Utdannings-sektoren klarer altså OECD-gjennomsnittet med god margin. Det er hyggelig. Men allerede her lukter vi et lite problem. Kan vi ligge på eller over OECD-gjennomsnittet på alle områder? Man behøver ikke være matematiker for å bli skeptisk. Hvis andelen av nasjonalproduktet på alle områder skal være lik eller større enn OECD, vil vi fort komme over 100%. Når forskningen skal opp på OECD-gjennomsnittet, betyr det at andre områder skal ned på OECD-gjennomsnittet? Ovenfor har vi vist at skoleutgiftene ligger over OECD-gjennomsnittet. Helseutgiftene ligger også over gjennomsnittet. For ikke å snakke om distriktpolitikken. Logikken her er dessverre beinhard. Hvis andelen til forskning skal opp, må noe annet presses ned. Og hva med skattenivået?

Hvis alle områder i samfunnet minst skal opp på OECD-gjennomsnittet, må alle områder som idag klarer målet settes ned til OECD-gjennomsnittet. Har vi da nådd en lykketilstand, når alt er på OECD-gjennomsnittet?

Alle på OECD-gjennomsnittet?

La oss se litt større på saken. Vi er jo ikke alene i verden, for ikke å si i OECD. Hva om andre land også hadde som mål å få forskningen minst opp på OECD-gjennomsnittet. Det er ikke urimelig. Da kommer vi inn i en rund-dans av samme type som Reiulf Steen's berømte uttalelse om at alle skal minst ha lønn som gjennomsnittet. Dette er sikkert en urettferdig gjengivelse av Reiulf Steen, men illustrerer vårt poeng. Det er vanskelig å få alle opp på gjennomsnittet. Og på veien dit oppdager man at gjennomsnittet beveger seg oppover. Er OECD-nivået like riktig mål for forskningen etter at det har økt?

Og andre land vil møte det samme problem som oss. Hvis forskningen skal opp, må noe annet ned. Hvis alt minst skal være på gjennomsnittet må alt være på gjennomsnittet. Da er lykken perfekt. Vi har nådd den optimale tilstand for hele OECD-området.

Kommunesektoren i Norge ligger langt over OECD-gjennomsnittet. Pass opp, kommuner, Denne argumentasjonen passer ikke for dere.